

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ВОСТОЧНОСЛАВЯНСКИХ ЯЗЫКОВ МЕЖДУ СОБОЙ И С ДРУГИМИ ЯЗЫКАМИ. ПРОБЛЕМЫ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПЕРЕВОДА

*Зайцева М. О.
Національний університет
“Юридична академія імені Ярослава Мудрого”*

СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ В ГАЛУЗІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (на матеріалі англійського юридичного дискурсу)

Статтю присвячено особливостям перекладу мовних одиниць в англійських контрактах українською мовою. Для дослідження було обрано тексти контрактів банківського рахунку та купівлі-продажу.

Ключові слова: юридичний дискурс, контракт банківського рахунку, контракт купівлі-продажу, лексична одиниця, модальність, синонімічний ряд, пасивні конструкції, мовний рівень.

Бурхливий розвиток сучасних наук вимагає вдосконалення їх термінологічних систем. Дослідники галузевих термінологій займаються проблемами їх становлення, лінгвістичними особливостями, семантикою, дериваційними процесами та стилістичними особливостями термінів. Окремі аспекти розглянуті у працях таких вчених, як В. Виноградов, Д. Ушаков, А. Реформатський, В. Петров, Т. Кияка, Т. Панько, Є. Скороходько та ін.

У період поглиблення міжнародних зв'язків особливого значення набувають юридичні документи, угоди, праці, статuti, які містять певні рекомендації, вимоги та положення.

Отже, проблеми перекладу англійських юридичних текстів українською мовою потребують якнайшвидшого розв'язання. Незважаючи на бурхливий розвиток сучасного перекладознавства, комплексний опис цього прошарку спеціальної лексики на рівні англійської та української мов ще не здійснювався. Все це зумовило **актуальність** дослідження.

Об'єктом дослідження слугували англomовні юридичні тексти (а саме контракти) та їх український переклад.

Предметом дослідження є особливості перекладу мовних одиниць в англomовних контрактах українською мовою.

Мета роботи полягає у виявленні та комплексному аналізі мовних засобів для перекладу англomовної юридичної терміносистеми українською мовою. Для досягнення цієї мети потрібно вирішити певні **завдання**:

1. Встановити мовні засоби, які притаманні англійському юридичному дискурсу;

2. Окреслити особливості перекладу мовних засобів українською мовою.

Матеріалом дослідження слугували юридичні тексти, а саме контракти банківського рахунку та купівлі-продажу.

Англійська термінологічна лексика, у тому числі юридична, формувалася століттями. Ця терміносистема розвивається і далі, постійно змінюється, але водночас це єдина цілісна система, яка функціонує та змінюється разом з людським суспільством.

Для аналізу мовних одиниць було обрано два найпоширеніших види контрактів: контракт банківського рахунку та контракт купівлі-продажу.

Контракт банківського рахунку це договір, в силу якого одна сторона (банк) зобов'язується приймати і зараховувати, що поступають на рахунок, відкритий іншій стороні – клієнтові (власник рахунку), грошові кошти, виконувати розпорядження клієнта про перерахування і видачу відповідних сум з рахунку та проведення інших операцій з рахунком [1, с. 93].

Контракт купівлі-продажу – цивільно-правовий договір, за яким одна сторона (продавець) зобов'язується передати річ (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець зобов'язується прийняти цей товар і сплатити за нього певну грошову суму (ціну) [7, с. 28].

Звернемося безпосередньо до аналізу мовних одиниць в цих контрактах.

Особливістю лексики контрактів є її офіційність. Під час дослідження лексичного рівню було виявлено, що в обох видах англomовних контрактів дуже часто вживаються кліше, переклад яких ускладнюється через відсутність прямих відповідників та взагалі їх невживання у відповідних українських документах. Наведемо деякі приклади:

- *For good consideration* /Власенко/ – на підставі юридичного чинного зустрічного задоволення;

- *Be it known* (буде відомо) – не перекладається, тому що у відповідних українських документах відповідна фраза не використовується;

- *In a manner as to* – таким чином, щоб;

- *In witness whereof* – на свідчення чого;

- *Pursuant hereto* – відповідно до цього (документу);

- *Party hereto* – сторона у цій угоді;

- *To use best efforts* – докладати всіх зусиль;

- *In a timely manner* – (за)вчасно /Власенко/.

Дуже багато англійських архаїчних прислівників, побудованих із двох та більше компонентів, які походять від таких прислівників, як *here*, *there* та *where*, часто зустрічаються в контрактах, вказуючи на юридичний стиль, зв'язаний з контекстом. Дуже цікаво те, що на відміну від контрактів банківського рахунку, в текстах контракту купівлі-продажу їх набагато менше. Розглянемо наступні приклади:

As of the effective date hereof all previous agreements between the parties hereto as regards the subject herein shall become null and void /Ferlicchia/. – З моменту вступання в силу цього договору всі попередні домовленості між сторонами щодо предмета цього договору втрачають силу.

Слід зазначити, що окреслені прислівники перекладаються загальноживаними лексичними одиницями.

Ще однією рисою контракту банківського рахунку на лексичному рівні є значна кількість синонімів, але в контрактах купівлі-продажу синонімічні ряди зустрічаються дуже рідко. Так, наприклад, слово *порядок* має великий синонімічний ряд, значення якого залежить від контексту і може перекладатися словосполученням, а не однією лексичною одиницею.

Слово *повідомляти* має такі синоніми: *Повідомляти кого-небудь про що-небудь* – *to give smb notice of smth, to inform smb of smth, to notify smb of smth, to advise sb on smth, to serve a notice on smth to smb*. Треба зауважити, що в українській мові не існує такого різноманіття синонімів, як в англійській.

На синтаксичному рівні виявилось, що поширеним є використання надзвичайно довгих речень зі складною структурою. Це відбувається через важкість інформаційного навантаження кожного речення та важливість повного та однозначного передавання кожного положення, коли виключається будь-яка можливість двозначного тлумачення. Використовуються поширені логічні структури зі значенням умови та причини, наприклад:

If any of the provisions hereunder shall be judged by any law court or competent jurisdiction authority to be void or unenforceable, the remaining provisions shall continue in full force and effect /Власенко/. – Якщо судом або органом відповідної юрисдикції визнається недійсним або не маючим позовної сили яке-небудь з положень цього договору, інші його положення будуть цілком і повністю дійсними.

Такі структури зберігаються під час перекладу.

На морфологічному рівні, аналізуючи обидва контракти, можна без перебільшення сказати, що найчастіше вживається теперішній час дієслова та пасивні конструкції. Пасив вказує на те, що суб'єкт пасивний і є об'єктом дії.

The Bank shall be entitled to indisputably debit the Client's Account with fees for opening up the said Account and servicing it, as specified in the Bank's tariffs hereto /Власенко/. – Банк має право стягувати з Клієнта в безумовному порядку плату за відкриття і обслуговування його Рахунку відповідно до тарифів Банку.

The Parties shall not be liable for failure, in whole or in part, to carry out their responsibilities arising from the provisions hereof in the event any proper fulfillment of the said responsibilities has become impracticable due to force majeure, i.e. extraordinary and/or unforeseen circumstances /Ferlicchia/. – Сторони звільняються від відповідальності за часткове або повне невиконання зобов'язань за цим договором, якщо належне виконання виявилось неможливим внаслідок непереборної сили, тобто надзвичайних і/або непередбачених обставин.

У відповідному українському тексті контракту теперішній час дієслова також перекладається теперішнім часом, а пасивний стан передається пасивними конструкціями.

Проаналізувавши англійський варіант контракту банківського рахунку на морфологічному рівні, ми виявили значну кількість модальних дієслів, які виражають здатність, можливість, необхідність або ймовірність здійснення певної дії.

В контексті контракту банківського рахунку дієслово **shall** використовується як звичайний стилістичний прийом для позначення подій теперішнього часу у обов'язкових юридичних формулах, щоб передати рекомендовані, заборонені та запобіжні дії. Наприклад: *The Bank shall be entitled to indisputably debit the Client's Account with fees for opening up the said Account and servicing it, as specified in the Bank's tariffs hereto /Власенко/. – Банк має право стягувати з клієнта в безумовному порядку плату за відкриття і обслуговування його рахунку відповідно до тарифів банку.*

The Client shall not be entitled to use the Account with the Bank for any entrepreneurial or commercial purposes /Власенко/. – Клієнт не має права використовувати свій рахунок в банку в підприємницьких чи комерційних цілях.

У контракті купівлі-продажу, крім використання дієслова **shall**, ще зустрічаються такі модальні дієслова, як **should**, **can** та **must**.

The nomination should include detailed data about tanker quantity and quality of the Goods in port of loading /Ferlicchia/. – Номінація повинна включати докладні дані про кількість танкерів і якість товарів у порту навантаження. Demurrage claims must be submitted with proper supporting documents and the copy of charter party /Ferlicchia/. – Вимоги до простою повинні бути представлені з належними підтверджувальними документами та копією статуту партії.

Цікаво те, що модальні дієслова передаються в українській мові складним присудком (повинний + друга частина присудка).

Дуже поширеним в текстах контрактів купівлі-продажу є вживання *to be to*, що вказує на необхідність вчинення дії, яка зумовлена планом, розкладом, наказом, інструкцією або попередньою домовленістю, що українською мовою перекладається як *потрібно*, *повинен*. Деякі лінгвісти вважають, що *to be to* є модальним дієсловом, інші вважають його напівмодальним.

The equipment specified in Appendix 1 of the present Contract is to be delivered within two (2) months from the date of opening the Letter of Credit specified in Clause 4.1 of this Contract /Ferlicchia /. – Обладнання, перелічене в додатку 1 до цього контракту, повинно бути доставлене протягом двох місяців з моменту відкриття акредитива, вказаного в пункті 4.1 цього контракту.

In the event of delay in delivery of the equipment the Seller is to pay the Buyer a penalty... /Ferlicchia/. – У разі затримки у поставці обладнання продавець повинен виплатити покупцю пеню...

Перекладається також складним присудком (повинен та основна частина присудку).

На синтаксичному рівні у контрактах банківського рахунку дуже поширеним є використання умовних підрядних речень, де змінюється порядок слів в реченні. Це явище називається інверсією. Інверсія – заміна прямого порядку слів у реченні відносно підмета і присудка, тобто розташування присудка або його частини перед підметом [8, с. 118].

Наприклад: *Should you have questions... – Якщо у вас виникнуть питання...; Should such negotiation efforts fail to produce an agreement, any such dispute shall be resolved in courts of law pursuant to the effective legislation /Ferlicchia/. – Якщо проведення переговорів не зможе призвести до бажаного результату, суперечки вирішуються в судовому порядку, передбаченим чинним законодавством.*

При перекладі речень з інверсією українською мовою порядок змінюється на прямий.

Також для синтаксису контракту банківського рахунку є характерним використання традиційно оформлених умовних речень:

If any of the provisions hereunder shall be judged by any law court or competent jurisdiction authority to be void or unenforceable, the remaining provisions shall continue in full force and effect /Власенко /. – Якщо судом або органом належної юрисдикції визнається недійсним або не має позовної сили будь-яке з положень цього договору, інші його положення будуть цілком і повністю дійсні.

Для синтаксису контракту купівлі-продажу є характерним використання складнопідрядних поширених речень.

Written claims in any respect with copies of the documents substantiating such claims are to be submitted by the Parties not later than 90 (ninety) calendar days from last calendar day of the month when there was an event which has entailed the corresponding claim /Ferlicchia/. – Письмові вимоги щодо копій документів, які обґрунтовують ці вимоги, повинні бути представлені сторонами не пізніше 90 (дев'яносто) календарних днів з останнього календарного дня місяця, коли відбулася подія, яка стала причиною відповідної претензії.

Отже, проаналізувавши мовні одиниці обох контрактів на трьох рівнях, можна зробити висновок, що загальною рисою лексичного наповнення контрактів є використання офіційної лексики. Щодо розходжень, то на лексичному рівні було зазначено наступне: для контрактів купівлі-продажу не є притаманним вживання значної кількості синонімів, які досить часто функціонують у текстах контрактів банківського рахунку. Особливістю лексики останніх є використання синонімічних рядів слів, які не настільки різноманітні в українській мові. При перекладі зникають синоніми, не зберігаються також архаїчні прислівники і не вживаються складні прийменники.

На морфологічному рівні в обох видах контрактів найчастіше вживається теперішній час дієслова з модальними дієсловами та пасивний стан дієслова. При перекладі теперішній час дієслова зберігається; модальні дієслова передаються за допомогою простого дієслова з іменником або складним присудком (повинний + друга частина присудка).

На синтаксичному рівні дуже поширеним є використання складнопідрядних речень, особливо умовних. У багатьох випадках у контракті банківського рахунку вживається інверсія, яка не є притаманною контракту купівлі-продажу.

Слід зазначити, що існує багато інших видів контрактів, які не були досліджені з точки зору мовного наповнення. Крім того, юридична термінологія є цікавою в різних аспектах: лінгвістичному, дискурсному, соціальному, правовому, тобто доцільним є вивчення й інших аспектів функціонування юридичної термінології, зокрема в історичному дискурсі (текстах з історії), країнознавчому, соціокультурологічному, екологічному. Ці питання під кутом зору лінгвістики, когнітивної лінгвістики, дискурсознавства та стилістики можуть стати предметом майбутніх досліджень.

Л і т е р а т у р а :

1. *Власенко С. В.* Договорное право: практика профессионального перевода в языковой паре английский-русский. – М. : Волтерс Клувер, 2006. – 320 с.
2. *Завадько Е. Г.* Засади вироблення української термінології // Тези I Міжнародн. наук. конф. – Львів, 1992. – С. 22-25. Українське термінознавство 30-х років і місце у ньому інженера Івана Шелудька // II Міжнародний конгрес МАУ. – Львів, 1993. – С. 233-238.
3. *Петров В. В.* Семантика научных терминов. – Новосибирск : Наука, 1982. – С. 126.
4. *Пиотровский Р. Г.* К вопросу об изучении термина // Уч. зап. ЛГУ. – 1952. – № 161. – С. 27.
5. *Реформатский А. А.* Что такое термин и терминология: сб. вопросы терминологии. – М., 1961. – С. 47-51.
6. *Скороходько Е. Ф.* Термін у науковому тексті. – К. :Логос, 2006. – 99 с.
7. *Ferlicchia H.* Commercial English : пособие по коммерческому английскому языку.

– М. : Изд. Эксмо, 2006. – 192 с.

8. *Side R., Wellman G. Grammar and Vocabulary.* – Pearson Education Limited, 2002. – 288 p.

Зайцева М. Специфика украинского перевода в сфере профессиональной коммуникации (на материале английского юридического дискурса).

Статья посвящена особенностям перевода языковых единиц в англоязычных контрактах на украинский язык. Для исследования были выбраны тексты контрактов банковского счета и купли-продажи.

Ключевые слова: юридический дискурс, контракт банковского счета, контракт купли-продажи, лексическая единица, модальность, синонимический ряд, пассивные конструкции, языковой уровень.

Zaitseva M. The specificity of the Ukrainian translation in the sphere of professional communication (on the basis of the texts of the English legal discourse).

The article is devoted to the peculiarities of translation of the language means in the texts of the English legal discourse into the Ukrainian language. In order to research this phenomenon the author has selected the texts of the contracts of the Bank account and sales contracts.

Keywords: legal discourse, the contract of Bank account, the sales contract, lexical unit, modality, synonyms, passive constructions, language level.

Зернецький П. В., Бражник Н. В.

Національний університет “Києво-Могилянська академія”

КОНСТРУКТИВНИЙ ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ ПРОСТИХ РЕЧЕНЬ В АНГЛОМОВНИХ І УКРАЇНОМОВНИХ ІНТЕРНЕТ-БЛОГАХ

Стаття досліджує кількісний розподіл ядерних типів речення в інтернет-блогах, що написані англійською та українською мовами, а для того робить огляд існуючих конструктивних типологій і вперше застосовує їх до україномовного дискурсу, а також у зіставному аспекті конструктивного дослідження англійської та української мов. Пропонуються спостереження щодо відмінностей між цими мовами, що впливають безпосередньо на структуру ядра речення.

Ключові слова: конструктивно-зіставний аналіз, ядерні речення, база ядра, інтернет-блоги.

Постановка проблеми. Зіставні дослідження матеріалу англомовних і україномовних блогів у руслі конструктивного аналізу виявили недостатню розробленість спільної для обох мов основи порівняння; причина полягає в тому, що західні і вітчизняні фахівці у своїх роботах приділяли увагу різним аспектам аналізу компонентів дискурсу. Зокрема, однією з суттєвих характеристик таких компонентів, як і дискурсу в цілому, є приналежність речень до певних ядерних типів – “мінімальних конструкцій речень” [1, с. 629], з яких шляхом трансформацій чи розширення неядерними елементами утворюється все розмаїття речень тої чи іншої мови. У кожній мові своя “ядерність”, дослідження якої є інформативним напрямком роботи